

LA LLENGUA DE LA RENAIXENÇA

per J. B. XURIGUERA

FINS a quin punt les generacions actuals hem d'ésser fidels amb els textos dels nostres avantpassats? No parlem pas dels clàssics, perquè ningú no posa en dubte que cal acceptar íntegrament el lèxic i la sintaxi de Lluï, Ausiàs March, Muntaner, Jordi de Sant Jordi i de tots els altres escriptors de la nostra història literària.

Però els dubtes i les opinions contradictòries apareixen en parlar dels poetes i prosadors de la Renaixença. N'hi ha que creuen que caldria respectar-ne la forma, d'altres els mots i alguns fins i tot l'ortografia. Però, en canvi, hi ha també el criteri segons el qual caldria adaptar decididament els escrits renaixentistes al Diccionari Fabra, i establir una versió acurada, respectuosa i definitiva que en permetés la lectura normal a les noves promocions.

Sobretot, perquè la manera d'escriure no era, en ells, una oposició a unes normes determinades ni obeïa a un criteri fix en matèria lingüística. Més aviat era el resultat d'una situació caòtica, de la qual només se salvava el geni de la llengua però sense tancar-se, en general, en cap mètode raonat i tècnicament científic.

Sabem, a grans trets, les diferències notables que existeixen entre les obres publicades durant el segle dinovè i l'època que vivim, i a desgrat dels múltiples intents de renovació (cosa que demostra la necessitat tradicional d'un acord en aquest respecte), mai no s'ha arribat a la unitat sentida i desitjada. I aquí rau la importància de la feina feta pel Mestre Fabra.

Quant llegim Rubió i Ors, Balaguer, Guimerà, Pitarra i Gener, per exemple, necessitem preparar abans el nostre esperit a l'espectacle pintoresc que aquells textos ens ofereixen. De tots ells només se salva Verdaguier, l'ànima sensible i intuïtiva del qual dotà la seva ploma genial de valors perdurables.

No ens proposem aquí de fer un estudi detallat de la llengua dels escriptors de la Renaixença, perquè no és aquesta una feina nostra, sinó parlar de la necessitat d'unificar-la i incorporar-la a la normalitat actual, segurs que aquells hi guanyarien i vindrien a enfortir amb més vigor el nostre tresor literari.

Una prova que els prosistes i poetes renaixentistes pressentien aquesta necessitat és que molts d'ells se n'havien ocupat i manifestaren sovint una inquietud lingüística, com si enyoressim un temps ideal absent de problemes d'aquest ordre.

La manca d'unes normes fixes es deixà sentir arreu. Avui, encara, si bé tenim la Gramàtica i el Diccionari enllestits, ens resten vacil·lacions a resoldre, sobretot en els mots tècnics i els noms propis.

Per a citar-ne un exemple, transcriurem un fragment del pròleg d'un llibre publicat l'any 1905 per «Joventut», i que conté les reeixides traduccions de Dafnis i Cloe, de Longus, i Amor i Psiquis, d'Apulei, fetes per R. Miquel i Planes: «Nosaltres, mancats de tradició en aquest punt, hem adoptat la forma d'Apulei, la qual ens ha semblat més avinent que cap altra amb l'esperit del nostre parlar.»

Gran problema el dels noms. No fa gaire hem vist, per un costat, Abadal escriure Guifred, mentre Ferran Soldevila emprà Guifré, abandonant ja el Wifred amb totes les variants, per acabar amb Coromines, que en diu Guifre (sense accent).

Respecte al mot Anibal, la cosa apareix també complicada. En la Història de Polibi, de la Bernat Metge, figura Annibal, mentre Soldevila ofereix Hannibal, quan Verdaguier oscil·lava entre Hannibal i Annibal. En canvi, Victor Balaguer adoptà ja Anibal, igual que Guimerà i el Diccionari Pallas.

Podem recordar, tot passant, que alguns escriptors llatins escrivien Hibèria, Hilerda, Hiberns, que tothom ha abandonat després. I no podem oblidar, tampoc que la ciutat antiga que féu la guerra a Roma en el segle III abans JC. adoptà la forma de Cartage en la ploma d'Antoni Rovira i Virgili en els seus últims anys.

Tot això continuarà essent matèria litigiosa, però no té la capital importància que hem observat al començament d'aquestes ratlles en parlar de la llengua dels nostres escriptors de la Renaixença. Si poguéssim netejar-los de les impureses, barbarismes, estrangerismes, incorreccions ortogràfiques que s'hi observen, de segur que hi sortiria guanyant. No es tracta de transformar-la, millorar-la o rectifi-

car-la, sinó de conservar-ne la bellesa i l'estil però alliberant-la dels defectes superficials d'ordre gramatical.

Pierre Seghers escriu en el pròleg del Llibre d'Or de la Poesia Francesa (477 pàgines. Marabout. Bèlgica), aquestes paraules: «Persuadit que el lector desitja abans de tot poder llegir els poemes sense lèxic ni glossaris he modernitzat resoltament l'ortografia dels poemes anteriors al segle XVIII. Així mateix he retocat alguna vegada la puntuació original: res no fou més vague, durant segles, que aquesta ortografia i aquesta puntuació. Així, doncs, no he tingut por de traïr el poeta ni la llengua del seu temps.»

Nosaltres no demanem tant. Deixem els clàssics tranquils, si bé compremem que una versió moderna en faria la lectura més còmoda i augmentaria indubtablement el nombre dels seus lectors.

Però els escriptors de la Renaixença, que són més pròxims de nosaltres i que, d'ésser possible, tots ells es confessarien víctimes d'una fatalitat que els impedi d'escriure llurs creacions en una llengua de curs normal, aquests podrien ésser revisats i retocats amb un criteri suau de correcció gramatical, tal com es faria avui en qualsevol editorial catalana que rebés un text semblant, abans de publicar-lo.

Aquest treball, en certa manera, ja es porta a cap. En les reedicions de Verdaguier, Guimerà, Mestres, Genís i d'altres, han desaparegut els «donchs», «guayta», «y'ls», «ab», «lo tinch», «qu'he lluytat», etcètera, però es respira a vegades una marcada resistència a respectar en els textos l'aparença, el sabor de les deixalles anacròniques. I, sobretot, sempre es fa un treball individual i particular. ¿No seria l'hora que, sota la direcció de l'I.E.C. s'establissin les versions definitives d'aquelles obres a mesura que s'anessin reeditant?

L'escriptor Josep M. Poblet deia no fa gaire que els literats renaixentistes, des d'Aribau ençà, haurien d'ésser revisats curosament i posats en català modern. I nosaltres ens adherim a la idea de l'amic, en benefici de la nostra literatura.